

สาขาบุคคล องค์กร
และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

นายเชื้อ ดนตรีรส

นายเชื้อ ดนตรีรส เป็นนักดนตรีไทย และเป็น
ครูดนตรีไทยที่นอกจากมีความสามารถด้านเป่าพาทย์
เป็นเยี่ยมแล้วท่านยังมีความสามารถทางด้านเครื่องสาย
และการปรับวงดนตรีไทยอีกด้วย ท่านได้รับการ
ยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปการแสดง
(ดนตรีไทย) เมื่อ พ.ศ. 2542

นายเชื้อ ดนตรีรส เกิดเมื่อวันพุธที่ 5 มีนาคม
พ.ศ. 2460 ที่ตำบลลาดชิด อำเภอผักไห่ จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา เป็นบุตรของนายโต และนางจำปี
ดนตรีรส

นายเชื้อ ดนตรีรส
(พ.ศ. 2460 - 2543)

การศึกษา

เด็กชายเชื้อ ดนตรีรส เริ่มเรียนหนังสือเมื่ออายุ 6 ขวบ ที่โรงเรียนวัดใหม่บางกระบือ ในตำบลลาดชิด กับหลวงตา (พระช้วน ดนตรีรส). หลังจากนั้นได้ศึกษาการศึกษาผู้ใหญ่จนจบหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ภาคปลายจากโรงเรียนผู้ใหญ่ถนนบรรทัดทอง แขวงรองเมือง เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

ในด้านการศึกษาดนตรี เด็กชายเชื้อ ดนตรีรส ได้เรียนทางด้านเป่าพาทย์ เมื่ออายุ 8 ขวบ โดยไปอาศัยอยู่ที่บ้าน นายมี ดนตรี เจ้าของวงเป่าพาทย์ที่ตำบลบางชะนี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งคุณพ่อของท่านเป็นครูวงดนตรีอยู่ที่นั่น เด็กชายเชื้อก็ได้เรียนเป่าพาทย์กับคุณพ่อเรื่อยมา โดยหัดทางฆ้องวงใหญ่ เพลงที่ได้หัดในช่วงนั้น ได้แก่ เพลงโหมโรงเช้า เพลงโหมโรงเย็น เพลงพระฉันทน์ เพลงที่ใช้ประกอบพิธีในงานบวชนาค พิธีโกนจุก นอกจากนี้ยังได้ต่อเพลงเชิดนอก เดี่ยวพญาโศก และเดี่ยวทေးยทางระนาดเอก

เมื่ออายุ 14 ปีได้ย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร มาอาศัยอยู่กับอาคือ นายพริ้ง ดนตรีรส ซึ่งรับราชการอยู่ที่กรมมหรสพกระทรวงธรรมการ เด็กชายเชื้อ ดนตรีรส จึงได้เรียนดนตรีไทยกับนายพริ้ง ดนตรีรส อีก 6 ปี ควบคู่ไปกับเรียนวิชาสามัญในโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ดังกล่าว เรียนเครื่องดนตรีหลายอย่าง อาทิ ฆ้องวงใหญ่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม กลองสองหน้า ได้ศึกษาและต่อเพลงหน้าพาทย์ทั้งหมด (ยกเว้นเพลงองค์พระ) ในทางระนาดเอกได้ต่อเพลงเดี่ยวกลุ่มเดี่ยวเชิดนอก เดี่ยวพญาโศก เดี่ยวแขกมอญ เดี่ยวกราวโน เดี่ยวลาวแพน และทေးยเดี่ยว ในทางระนาดทุ้มได้ต่อเพลงเดี่ยวสารถิ์ เดี่ยวพญาโศก และเดี่ยวกราวโน

ในโอกาสนั้น พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทร วาทิน) ได้จับมือ² ให้นายเชื้อ ดนตรีรส และต่อทางเพลงของพระยาเสนาะดุริยางค์ ทำให้เรียนทางเพลงของพระยาเสนาะดุริยางค์จนถึง พ.ศ. 2481

เมื่อนายเชื้อ ดนตรีรส อายุ 21 ปี ได้เข้าไปอยู่กับวงดนตรีของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นนักดนตรีประจำวงนี้อยู่เป็นเวลา 3 ปี ได้ต่อเพลงของหลวงประดิษฐไพเราะ ดังนี้ เพลงแสนคำนึง เพลงมุล่ง เพลงสมิงทอง เพลงอะแซหุ่นกี้ เพลงชุมนุมเทเวราช ออกเดี่ยวเชิดในทางระนาด เดี่ยวระนาดเอกเพลงต่อขลุ่ย เพลงสารถิ์ และเพลงแขกมอญ

พ.ศ. 2496 นายเชื้อ ดนตรีรส ได้เรียนดนตรีไทยกับครูพุ่ม ปาปุยะวาท โดยได้ต่อเพลงเดี่ยวสารถิ์ เดี่ยวแขกมอญ ทะขอยฉนวนเถา วิลันดาโอดเถา

พ.ศ. 2501 ได้เรียนดนตรีไทยกับครูพิม นักระนาด โดยได้ต่อเพลงพม่าห้าท่อนสี่ชั้น เพลงทะขอยในเถา เพลงทะขอยนอกเถา เพลงเชิดจินตาง บางคอแหลม และเพลงมอญโบราณ

ในขณะเดียวกันได้ต่อเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงกับครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ (ชูป สาดนะวิสัย) ได้แก่ เพลงองค์พระพิราพ เพลงพราหมณ์เข้า เพลงพราหมณ์ออก เพลงรำดาบ เป็นต้น

นายเชื้อ ดนตรีรส ได้รับมอบให้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทย จากครูพิม นักระนาด เมื่อ พ.ศ. 2512 ขณะนั้นท่านอายุได้ 52 ปี แต่ยังไม่ได้ประกอบพิธี จนกระทั่งอายุ 60 ปี จึงได้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทย

¹ ต่อเพลง หมายถึง การฝึกหัดบรรเลงเพลงจนสามารถบรรเลงได้อย่างถูกต้อง

² การจับมือ หมายถึง การรับเป็นศิษย์ (เฉพาะการเรียนเป่าพาทย์) เป็นเคล็ดเมื่อเริ่มเรียนเพลงแรกที่พวกเป่าพาทย์จับมือคือ เพลงสาธุการ นอกจากนั้นเมื่อไปเรียนกับครูใด ก็ต้องมีการจับมืออีก ในเพลงอื่นๆ โดยการจับมือนี้นี้ต้องจับในพิธีไหว้ครู หรือมีเครื่องไหว้ครูมามอบให้ครู อาทิ ขันใส่ผ้าขาว ดอกไม้ธูปเทียนและเงินอีก 6 บาท หรือแล้วแต่ครูจะกำหนด

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2484 นายเชื้อ ดนตรีรส ขณะที่มีอายุ 24 ปี ได้แต่งงาน และประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ เมื่อว่างจากไร่นาก็ได้สอนปีพาทย์แก่ผู้สนใจในหมู่บ้าน บางเจ้าท่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง และได้มีวงดนตรีไทยเป็นของตนเองรับแสดงตามงานต่าง ๆ ทั้งภายในจังหวัดอ่างทอง และจังหวัดใกล้เคียง

พ.ศ. 2488 อุปสมบท 1 พรรษา ที่วัดโพธิ์ราษฎร์ ตำบลบางเจ้าท่า

พ.ศ. 2489 ท่านย้ายเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร ทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมวงดนตรีไทยชื่อวงรัตนสิน ตั้งสำนักงานอยู่ที่สี่แยกจักรพรรดิพงษ์ นางเลิ้ง รับงานแสดงทั่วไปทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด

พ.ศ. 2496 ท่านไปสมัครทำงานที่แผนกบันเทิงไทย กรมประชาสัมพันธ์ ทำงานนี้อยู่ 5 ปี

พ.ศ. 2505 นายเชื้อ ดนตรีรส ลาออกจากกรมประชาสัมพันธ์ ไปทำงานที่กองดุริยางค์ กรมตำรวจ ทำงานอยู่ที่นั่น 10 ปี จึงลาออกจากราชการ

เมื่อลาออกจากราชการแล้วไปสอนดนตรีไทยในสถานศึกษาต่างๆ และได้ประกอบอาชีพทางดนตรีไทยเป็นส่วนตัว

สถานศึกษาที่นายเชื้อ ดนตรีรส ไปสอนมีดังนี้

1. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2514 - 2515
2. โรงเรียนบดินทร์เดชา พ.ศ. 2520 - 2521
3. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร พ.ศ. 2521 - 2526
4. มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2526 - 2535
5. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางเขน พ.ศ. 2527 - 2543
6. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2528 - 2535
7. สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. 2528 - 2535
8. สถาบันราชภัฏพระนคร พ.ศ. 2532 - 2543

ผลงาน

นายเชื้อ ดนตรีรส มีผลงานด้านการประพันธ์เพลง ดังนี้

1. เพลงโหมโรงสร้อยพระศรีใน พ.ศ. 2527 แต่งให้เป็นเพลงประจำสถาบันของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน

2. เพลงโหมโรงบ้านสมเด็จพระยาใน พ.ศ. 2528 แต่งให้เป็นเพลงประจำสถาบันของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

3. เพลงภูรินเภา แต่งขยายจาก 2 ชั้น เป็น 3 ชั้น และตัดลงเป็นชั้นเดียวจนครบเภาใน พ.ศ. 2536

4. เพลงดาปีสลามัด แต่งใน พ.ศ. 2537

5. เพลงโหมโรงศรีปทุม แต่งให้เป็นเพลงประจำสถาบันของมหาวิทยาลัยศรีปทุมใน พ.ศ. 2537

6. เพลงชมมาลีเภา แต่งใน พ.ศ. 2539

7. เพลงโหมโรงประสานศิษย์ แต่งให้แก่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรใน พ.ศ. 2539

เกียรติคุณที่ได้รับ

เกียรติคุณที่นายเชื้อ ดนตรีรส ได้รับมีดังนี้

1. พ.ศ. 2501 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเข็มที่ระลึก ในการไปบรรเลงดนตรี ณ สถานีวิทยุ อส. พระราชวังดุสิต

2. พ.ศ. 2538 ได้รับพระราชทานปริญญาศิลปศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาดุริยางค์-ศาสตร์ไทย จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

3. พ.ศ. 2540 ได้รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในฐานะผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมประจำปี พ.ศ. 2539 ณ ศาลาดุสิตาลัย พระราชวังดุสิต เมื่อ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540

4. พ.ศ. 2542 ได้รับยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปการแสดงด้านดนตรีไทยเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2542

ชีวิตครอบครัว

นายเชื้อ ดนตรีรส สมรสกับนางสาวฉวี ญาณโกมุท ท่านมีชีวิตครอบครัวที่อบอุ่นและสงบสุข. มีบุตรธิดารวม 3 คน คือ นายอุตสาห์ ดนตรีรส, นางสาววรรณิ ดนตรีรส และนางธนวรรณ ประพรหม

บั้นปลายชีวิต

นายเชื้อ ดนตรีรส มีตำแหน่งเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษทางด้านดนตรี และศิลปินอาวุโสมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งท่านได้ทำงานอยู่ถึงวาระสุดท้ายของชีวิต จนกระทั่งถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 สิริรวมอายุได้ 83 ปี

กาญจนา อินทรสุวานนท์

บรรณานุกรม

- กรรมการจัดงานไหว้ครูดนตรีไทย. **ไหว้ครูดนตรีไทยประสานมิตร**. พ.ศ. 2538. (อัดสำเนา.)
 ราชบัณฑิตยสถาน. **สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย**. ภาคประวัตินักดนตรี และนักร้องฉบับราชบัณฑิตยสถาน.
 อรุณการพิมพ์. พ.ศ. 2542,
 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. **ศิลปินแห่งชาติ 2542**. โรงพิมพ์สุรสภา.
 พ.ศ. 2543,
 สุรศักดิ์ จำนงสาร. **ศิลปินแห่งชาติ นายเชื้อ ดนตรีรส**. สาขาศิลปินการแสดงด้านดนตรีไทย. พ.ศ. 2542.
 (อัดสำเนา).